

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

SPROOKJES, OOK IN HOGE LANDEN

Urine zoals urine niet is bedoeld

Er bestaat een schier onuitputtelijke reeks van alternatieve behandelwijzen. In een gids die in ons land in 1979 werd gepubliceerd staan alle bekende en onbekende. De ene nog gekker dan de andere.

Wel eens gehoord van "psionische geneeskunde"? Nou, hierin wordt het beste uit de orthodoxe geneeskunde (mooi, etwaar?) gecombineerd met de radiësthetische vermogens om fundamentele oorzaak van een bepaalde ziekte op te sporen. Volgens de aanhangers is het "een soort omgekeerde homeopathie", begrijpt u wel?

Maar wat zou dat zijn, de radiësthetische vermogens? Nou, dat komt overeen met datgene waar de werking van de wichelroede op zou berusten. Dat kan wat worden als de Medische Faculteit van de Vrije Universiteit er ook in slaagt een wichelroedeloper bij de Faculteit der Aardwetenschappen aangesteld te krijgen. Multidisciplinair onderzoek vanuit een holistische benadering, dat is het helemaal.

Maar er is nog veel meer tussen hemel en aarde. Wat dacht u van Sjiatsoe, een Japanse variant van de Chinese naaldkunst? Of gewoon een uitgebreide vorm van de zgn. reflexologie, de voetzooltherapie, waarmee je alles kunt behandelen, behalve vermoede voeten? Hoe dat allemaal werkt? U weet niet dat er zich kristallen in uw voeten ophouden? En er bevinden zich immers energiebanen - nou ja, ze zijn nog wel niet aangetoond - in ons lichaam. Zo werkt het; het staat allemaal geschreven.

En dan hebben we natuurlijk nog de Bachtherapie (nee, dat is niet hetzelfde als muziektherapie of gebedsgenezing) of de Dô-in, de "doe-het-zelf massage"; doe het toch!

Een therapie van de yogi's in de Himalaya

Er is inderdaad veel onzin tussen hemel en aarde. Er we weten lang niet alles. Wel eens gehoord van de urinetherapie? Dat is een praktijk die door yogi's in de Himalaya wordt gepropageerd, bedoeld om rust te geven. Onlangs werd nu gesuggereerd dat er werkelijk wel "iets in zou zitten", omdat in urine bepaalde stoffen aanwezig zijn (New Scientist, 29.2.1992). Men vond dat er nog al wat melatonine in urine aanwezig is, hetgeen dan een sederend effect zou kunnen verklaren. Mij lijkt dit op pseudowetenschap. Er zit veel meer in urine dan alleen melatonine. Je zou zo ook kunnen "verklaren" dat urine stimulerend zou werken (carbolines) of bloeddrukverlagend (adrenaline metaboliëten); en wat te zeggen van de vele hormonen? Eigenlijk zou je alles kunnen beweren wat je ook maar wilt; urine, de ultieme therapie.

Maar plotseling lijkt het drinken van urine algemeen in de belangstelling te staan. Behalve in de New Scientist las ik er b.v. over in de IJmuider Courant van 7 januari 1992. Hier staat onder de opvallende titel: "'uitgezeken' Russen in het ziekenhuis" dat urine drinken tot maagzweren kan leiden; natuurlijk, ieder effectief geneesmiddel heeft immers zijn bijwerking! Maar ook de televisie is actief. De NCRV - de club die wegloupt met de sprookjesvertelster Klazien en zo veel alternatiefs in de

programma's stopt - besteedde ook aandacht aan het urinedrinken. Het gaat de NCRV niet gauw te ver in dezen.

Tot mijn stomme verbazing zag ik onlangs dat deze aandacht voor dit urinedrinken 'de thuisdokter' (Simon Couvee) te ver gaat. Op 16 augustus schrijft hij in Zondag onder de titel "Een glaasje urine my dear?" dat urine drinken net zo verstandig is als het inademen van bedompte lucht.

Is Simon Couvee bekeerd? Nee, helaas (maar hoe hadden we het ook kunnen denken) niet. Hij gebruikt zijn verhaal om zich af te zetten tegen "malafide natuurgenezers en andere kwakzalvers". Kom op, Simon, nu nog een paar stappen, want "het is goed in 't eigen hart te kijken, nog even voor het slapen gaan". Ik bied van harte aan je te adviseren bij de ontmaskering van die valserikken, die zo maar van alles beloven. Maar wel op voorwaarde dat je al de verhaaltjes die je op verzoek van allerlei producenten van o.m. natuurproducten schrijft, nog eens goed leest. Kijk eens in je eigen hart.

Spoeling wordt wel wat dunnetjes

Wat er werkelijk aan de hand is met onze Simon lijkt wel duidelijk te zijn. Hij ontdekte dat met de snel toenemende aandacht voor de alternatieve onzin de spoeling wat dunnetjes wordt. Wat doe je dan volgens goed gebruik in medisch Nederland? Je maakt een register. Een register voor homeopathen, voor Sjiatsoe-isten, Dô-inners, voor warhoofden.

De vraag is nog wel, hoe krijg je mensen zo gek urine te drinken? Het lijkt mij dat er sprake is van een behandeling waarin er straf of een schuldelement aanwezig is. Een drankje moet toch vies zijn? Ik herinner me met veel afschuw de koude afwassing van borst en rug, later de koude douche; ik groeide immers niet zo goed, was mager en astmatisch. Ik voel nog deze behandeling, 't was een vernedering; als je maar een gezond lichaam had, hoefde het niet. Nou, ik had alle reden om jaloers te zijn: wat was dat koud! Wel eens nagedacht over een glas heerlijk heldere urine; urine zoals urine niet is bedoeld? Daar moet je wel beter van worden, want als je beter bent, is de straf voorbij. Net als bij die koude douches.

Bij dit soort uitzinnige behandelingen kan er ook sprake zijn van een teruggrijpen op oude recepten van vroegere medicijnmannen. De alchemisten schreven b.v. gedroogde kamelenmest voor. Maar men bedoelde niet de uitwerpselen van de schepen der woestijn. Nee, het ging om een code; het ging er om hun recept te beschermen tegen namaak. Toch denken nog velen dat de alchemisten echt gemalen ezelsoren of bevruchte kievitseieren, of

(vervolg op pag. 2)

Inhoud

Homeopathie tegen cholera	2
Prof. dr. H. Timmerman: Het placebo-effect en de mening van Tolstoj	3
C.A.J. Baas: De skeptische notitie van C.P. van der Smagt	4
NCRV toont zich hardleers	5
C.N.M. Renckens: "Nieuwe zweverigheid" bloeit nog volop	6

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel. 010-4187149

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: dr. H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: drs. P.C. Bügel, Groningen; mr. Th. Douma, Haarlem; C.P. van der Smagt, de Bilt; prof.dr.H. Timmerman, Voorschoten; D. Uitterdijk, Medemblik; W.M. Veenema, Joure

Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; prof.dr. F.A. Nelmans, Duivendrecht

Redacteur: J.Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam.
Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De contributie bedraagt thans minimaal f 40; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

(vervolg van pag. 1)

menselijke urine of wat dan ook voorschreven. De alchemisten wisten wel beter.

Ik heb even gehoopt dat Simon de thuisdokter het ook beter was gaan weten. Het lijkt er evenwel op dat hij alleen beter is gaan rekenen.

H. TIMMERMAN

De "orenmaffia" duchtig de oren gewassen

De Amsterdamse schrijfster Karin Spaink, bestrijdster van de "orenmaffia" heeft op 3 oktober j.l. op de algemene vergadering van de Vereniging tegen de Kwakzalverij in Utrecht nog eens op een boeiende wijze en niet zonder humor uit de doeken gedaan waarom zij zich keert tegen degenen die de psychosomatiek op het schild hebben geheven. Centraal staat in hun geschriften de kritiek op de reguliere geneeskunst. Volgens hun heeft elke gedachte die herhaald wordt invloed op het lichaam - en dat werkt naar twee kanten, naar het ziek worden en naar het genezen. Het lichaam zou een reflexie zijn van onze gedachten. Het lichaam is een soort röntgenfoto van de aard van de geest. Zoals voor andere alternatieven de voetzool, de iris of het oor de staat van het lichaam reflecteren.

Uitdrukkingswijzen bepalen de plaats van de ziekte bij de schrijvers van de "orenmaffia" (het brein zit immers tussen de oren!). Bij iemand die zegt ergens "de buik van vol te hebben" past de diagnose buikklachten. Blaasziekten worden veroorzaakt door druk, keelproblemen duiden op ingeslikte emoties, syphilis op onverstandige keuzes, de diabetespatiënt tobt met de eigen verantwoordelijkheid...

Dethlefsen en Dahlke willen in "De zin van het ziek zijn" puur somatische klachten genezen door psycho-therapie. De uitgever is minder zeker van de zaak en waarschuwt in het colofon dat het volgen van de raad die de auteurs geven "voor eigen risico" geschiedt. Omdat de nier een "gepaard orgaan" is spelen partnerrelaties bij de toestand van de nieren een rol! Ziekte wordt bij deze schrijvers totaal aan de geest gekoppeld, ook griep en verkoud-

heid. Het lichaam is irrelevant geworden, aids is een globale diagnose geworden, kanker wàs het. Geboorte-gebreken worden verklaard door een verwijzing naar "een vorig leven" waarin het een en ander is misgegaan.

De "orenmaffia", aldus mevrouw Spaink, reikt een verhaal aan en een strategie voor de toekomst. Het verhaal dat wordt aangereikt kan ook dienst doen als bliksemafleider. De individuele verantwoordelijkheid is bij de "orenmaffia" hoofdzaak. Wordt men toch ziek - welaan, dan heeft men niet genoeg positief gedacht.

Tijdens de discussie die volgde op de voordracht van de schrijfster wees prof. Van Noordwijk op het toevalselement bij het ontstaan van ziekten. Maar het is voor de mens moeilijk om de rol van het toeval te aanvaarden! Hij vestigde er de aandacht op dat geschriften van de Griek Alexandros zullen worden gepubliceerd waarin het toeval een grote rol speelt, dit in tegenstelling tot de Galenische deterministische visie.

Voorzitter Renckens herinnerde er aan dat de medische wetenschap een jaar of tien geleden afscheid heeft genomen van het leerstuk van de psycho-somatiek. De gedachte van een "ker-persoonlijkheid" (prof. Bastiaans) behoort tot het verleden, te

Amalgaam als alternatief doelwit

Verontrustend noemde voorzitter C.N.M. Renckens tijdens de jaarvergadering van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, op 3 oktober te Utrecht gehouden, een artikel dat in de veelgelezen Libelle voorkwam en waarin het wordt voorgesteld alsof amalgaam-vullingen in tanden en kiezen een groot gevaar inhouden. Bij de tandarts doemt ook de softlasertherapie op, die geen enkele waarde inhoudt. "Ook in de tandheelkunde kan niet alles door de beugel".

Blijkens het jaarverslag van de secretaris, de heer I.A. van de Graaff, hebben vooral vier zaken de Vereniging tegen de Kwakzalverij in de afgelopen periode bezig gehouden. 1. De klacht tegen de AVRO en de NCRV met hun uitzendingen over alternatieve geneeswijzen - klachten die gehonoreerd zijn. De beider omroepen is een zware boete opgelegd. 2. De vereniging voert actie tegen het benoemen van een privaat-docent homeopathie aan de Vrije Universiteit. 3. De vereniging gaf haar oordeel over het vergoedingsbeleid aan de Commissie voor de Volksgezondheid van de Tweede Kamer. 4. De vereniging stak veel energie in de voorbereiding van het symposium op 27 november a.s.

Uit het jaarverslag van de penningmeester, dr. H.A.M. Voorbij bleek dat de financiële toestand van de vereniging gezond is; het ledental stijgt.

Op pagina 6 vindt de lezer de volledige tekst van de jaarrede van de voorzitter.

Homeopathie tegen cholera...

In 1991 verspreidde de Rijksvoorlichtingsdienst via postbus 51 een voorlichtingsfolder over homeopathie. Deze zeer onkritische brochure bevatte naast de gebruikelijke zwakzinnigheden van de homeopathische theorie ook het advies om bij cholera toch vooral Arsenicum album te gebruiken. Namens de Medische Werkgroep van Skepsis stuurde dr. J. van Noordwijk een protest naar staatssecretaris Simons, maar deze gaf geen gehoor. Een direct schrijven aan postbus 51 leidde direct tot het intrekken van deze voor de volksgezondheid zo gevaarlijke staatsvoorlichting.

Een en ander is helaas volledig voorbij gegaan aan de homeopathisch arts Martien Brands, want deze maakte zich,

blijkens een interview in Trouw van 29 augustus j.l. sterk voor exporteren van deze succesvolle therapie naar ontwikkelingslanden, die getroffen worden door cholera-epidemieën. Deze kwakzalver heeft zelfs een club opgericht: **Homeopathen zonder grenzen**. In het interview beweerde hij o.a. dat de Franse afdeling, waarschijnlijk geïnspireerd door Benveniste, in 1991 in Peru veel succes had gehad met deze aanpak. Ook wees hij op het ontbreken van transportproblemen bij aanwending van homeopathische middelen. De minuscule pilletjes kunnen worden vervoerd in kleine staafflesjes, die nauwelijks ruimte innemen.

Martien bleek geïnspireerd te zijn door een interview met Jacques de Milliano, de directeur van Artsen zonder grenzen. Reeds tijdens zijn studie te Groningen vond hij dat in de geneeskunde de mens te veel als een object werd gezien en verdiepte hij zich in de fenomenologie. "Dat is een filosofische stroming die ervan uitgaat dat alles wat de mens doet, zegt en voelt een bepaalde bedoeling heeft. Daar kan ik mij uitstekend in vinden. Alleen ontbrak het gereedschap om in de praktijk mee te werken", aldus Martien. Bij Artsen zonder grenzen onthield men zich van commentaar op het initiatief van hun oud-medewerker: "We **en** in een vrij land."

Graaf Tolstoj

Het placebo-effect en de mening van Tolstoj

Er wordt wat afgeschreven over het placebo-effect. En velen lijken maar niet te willen geloven dat een resultaat na gebruik van een homeopathische middel eenvoudig door zo'n effect kan worden verklaard. Dat resultaten van echte geneesmiddelen mede bepaald worden door placebo-effecten staat ook wel vast; een en ander leidt tot de noodzaak van dubbelblind onderzoek als het er om gaat vast te stellen of een bepaalde therapeutische maatregel helpt.

Het is allemaal zo eenvoudig, maar soms lijkt het er op dat zelfs mensen met een meer dan gemiddelde opleiding er niet aan willen geloven. Nee, zeggen zij, er is meer tussen hemel en aarde.

h Een voorbeeld van zo'n redenering staat in het afscheidscollege van prof. Smelik, dat hij op 13 mei j.l. bij zijn afscheid van de Medische Faculteit van de VU gaf. Hij sprak over "Macht en onmacht: een spannend conflict voor mens en dier". Ik citeer:

"Discussies in natuurwetenschappelijke termen zijn dan ook zinloos, noch ter verdediging van de homeopathie noch ter desavouering ervan. De wetenschapper kan smalende opmerkingen maken over die niet-aantoonbare geneeskracht, maar hopelijk komen die niet voort uit de overtuiging dat wat niet bewijsbaar is, ook niet kan bestaan. Daar zou zijn leven namelijk nogal erbarmelijk van worden. Maar de homeopaat moet niet proberen met behulp van het jargon uit de natuurwetenschappen zijn overtuiging te onderbouwen".

Vreemd. Smelik vindt het niet nodig iets te bewijzen. Het zou acceptabel zijn te zeggen dat het niet op een bepaalde manier moet worden bewezen, maar een bewijs zal nodig zijn. Ik beschouw een standpunt als door Smelik verwoord als te behoren tot de maatschappelijk quasi-wetenschappelijke 'nieuwe zweverigheid', een stroming die problemen uit de weg gaat op basis van de eenvoudige stelling dat er immers meer tussen hemel en aarde is.

Ik beveel de geloversonen in het nut van alternatieve behandelwijzen lezing van de volgende passage uit *Oorlog en vrede* van Tolstoj aan:

"Hun nut lag niet daarin, dat zij de patiënt stoffen lieten

slikken die voor het grootste deel schadelijk waren (de schade was nauwelijks merkbaar, omdat zij maar kleine doses toedienden) maar zij waren nuttig, noodzakelijk en onmisbaar, omdat zij een psychische behoefte bevredigden van de zieke zowel als van degenen die haar liefhadden - en daarom zijn er pseudo-genezers, wijze vrouwen, homeopathen en allopathen, en zullen zij er altijd zijn. Zij bevredigden die eeuwige menselijke behoefte aan verlichting, aan sympathie, de behoefte, dat er iets gedaan wordt, iets, waarnaar alle lijdens verlangden. Zij bevredigden de behoefte, die men in zijn meest elementaire vorm aantreft in een kind, als het zeurt, dat iemand over de plaats, waar het zich pijn heeft gedaan moet wrijven. Een kind stoot zichzelf, en vliegt onmiddellijk in de armen van zijn moeder of verzorgster om de pijnlijke plek te laten wrijven of afzoenen, en als dat gebeurd is, is het over. Het kind kan niet geloven, dat zelfs de sterkste en verstandigste mens uit zijn omgeving geen geneesmiddel voor zijn pijn weet, en de hoop op verlichting en de sympathie van zijn moeder die tot uitdrukking komt terwijl zij de buil wrijft, is voldoende om het te troosten. De doktoren waren nuttig voor Natasja, omdat zij haar buil kusten en wreven, terwijl zij haar verzekerden, dat het gauw over zou zijn, als de koetsier maar eventjes naar de apotheker aan het Arbat ging om voor één roebel en zeventig kopeken een poeder en een paar pillen in een mooi doosje te halen, en als zij die poeders in gekookt water innam met tussenpozen van twee uur, niet korter en niet langer".

Kan het duidelijker worden gezegd? Het placebo-effect is een realiteit van jewelste!

H. TIMMERMAN

Werkplek Zeeland

De Zeelandhallen in Goes hadden niet over bezoek te klagen toen daar de beurs Paranorma werd gehouden. De naam sprak voor zichzelf en dat etiket was voldoende om een boordevolle parkeerplaats tot resultaat te hebben. Uit alle hoeken van Zeeland waren ze gekomen om zich te vergasten aan wat Paranorma had te bieden. Serieus geïnteresseerden of "apiësc kijkers"? In elk geval was ons adviserend bestuurslid, dokter S. Lelie verbaasd over de enorme toeloop. De toegang kostte een tientje, maar er stonden buiten wél protesterende mensen uit orthodox protestantse kring. Ze deelden pamfletten uit tegen de orgie van bijgelovigheid en occult gedoe in de Zeelandhallen. Er werden stichtelijke liederen aangeheven en bordjes omhoog gestoken tegen Paranorma.

Binnen zag ik, vertelde ons de heer Lelie, een onafzienbare rijstands waar zich een menigte bezoekers voor verdrong. Hij zag grote aantallen handopleggers en mensen die met tarokkaarten in de weer waren. De man op de Ashtar stand beweerde dat hij een intergalactische ambassadeur was, wat dat ook moge zijn. Niet alleen het melkwegstelsel kwam aan de orde, ook de Nederlandse Vereniging voor Reïncarnatie gaf hier in de nuchtere Zeeuwse dreven acte de présence. Er was een stand over "rebirthing". "Rebirthing" bleek 240 gulden te moeten kosten maar wie er wat minder aan wilde besteden kon terecht voor een avondcursus van anderhalf uur die slechts negentig harde gulden kost.

Voor de "meester tovenaars" uit het Belgische Blankenberge stond het publiek in de rij. Een bocam-therapeut bleek Chinese massage te geven maar ook kon men informatie krijgen bij de Landelijke Vereniging van Natuurgenezers. Bijzonder geboeid was dokter Lelie door een brochure "Werkplek Zeeland" van een "kollektief van mensen", die activiteiten aanbieden rondom het thema "Heel je zelf"! De brochure bleek uit te gaan van de

stichting Aurin te IJzendijke, het meditatiecentrum aan de Hooglandsedijk te Driewegen en het centrum Namaskara te Kapelle - Biezeling. Het meditatiecentrum te Driewegen biedt een cursus aan over Rebirthing - acht dinsdagavonden. Men doet op dat adres ook aan meditatie-workshops met als thema's "lichaamsbewustzijn, chakra's en mind".

Wilt u een betere toegang tot de wereld van de rechterhersenhelft dan biedt "floating", drijvend op zout water in een isolatietank daar alle mogelijkheden voor, zo laat ene Fred uit Vlissingen weten. Zeeland is nu eenmaal goed met zout water vertrouwd...

"En jongstleden zaterdag stond in de Provinciale Zeeuwse Courant een grote advertentie van een bloementherapeut in Hulst... Ik vind het alles bij elkaar een trieste constatering", besloot de heer Lelie.

◆ Het ziekenfonds Het Groene Land heeft de arts R. Lugten geen toestemming gegeven om zich als huisarts in De Krim (Ov.) te vestigen als opvolger van huisarts Ronhaar. Lugten is ook actief op alternatief terrein: hij heeft de acupunctuur omhelsd en de Moermantherapie.

Oordeel van een HOMEOPAAT over een skeptische notitie

Bespreking van "C.P. van de Smagt: Skeptische notities nr. 6: homeopathie" ofwel: Het wonderlijke van steeds hetzelfde

Enkele weken geleden ging op zondagmorgen rond 9.30 uur de huisdeurbel. De eerste hypothese bleek meteen de juiste te zijn: Jehova Getuigen, op pad om mij te bekeren. Korte tijd later lag er weer eens een aflevering van "Ontwaakt" op de tafel. Er stond een prachtig artikel in over een omstreden onderwerp: het chronisch vermoeidheidssyndroom. Veel dokters werden geciteerd en er waren ook allerlei citaten uit gewichtige tijdschriften. Waar het om ging weet je natuurlijk van te voren. Deze keer: de pestilenties van de laatste dagen van ons wereldstelsel (Lukas 21:11) en een aanmoediging om op de goede afloop te hopen (Jesaja 33:24).

Rond dezelfde tijd nodigde Voorzitter Renckens van de Vereniging tegen de Kwakzalverij mij uit een nieuw werkje in de reeks "Skeptische Notities" te bespreken in het Verenigingsblad. Hij hoopte hetzelfde als mijn zondagochtend-bezoek: dat de lezing van het aangeboden werk mij tot inkeer zou brengen. Al bracht Renckens het wel met meer gevoel voor humor.

Het hier te bespreken boekje van Van der Smagt was met nogal wat tam-tam aangekondigd. Testversies waren door een rijtje coryfeeën bekeken, net als bij nieuwe versies van computerprogramma's. Nou valt dat meestal nogal tegen met die programma's. En zo was dat hier ook. Had werkelijk niemand van die referenten opgemerkt dat de Homeopathische Specialisten Vereniging, die eind tachtiger jaren eventjes kabaal maakte, daarna stolde en begin 1991 werd opgeheven ten onrechte vermeld wordt? (pag 3). De Beroepsvereniging Klassieke Homeopathie is niet, zoals gesuggereerd, een artsenvereniging waar leken worden toegelaten, maar een vereniging van leken waar een enkele verdwaalde arts lid van schijnt te zijn (eveneens pag 3). Twee zulke onnodige missers, gelijk al op pagina 3, dat stemt een mens niet hoopvol.

De conclusie van Van der Smagt staat achterin het boekje, zoals het hoort. Want het is niet netjes om je conclusie op te schrijven vóór je je argumenten hebt genoemd. Op pagina 67 lezen we "Homeopathie kan geen rol spelen bij het oplossen van gezondheidsproblemen en is waarschijnlijk schadelijk voor de

volksgezondheid". Die conclusie was te verwachten, maar er zal toch wel iets nieuws te bekennen zijn in de argumentatie van Van der Smagt?

Het homeopathisch gedachtegoed

Jammer genoeg is ook dat niet het geval. Zoals altijd wordt er uitgebreid gerefereerd aan homeopathische bronnen. Zou Van der Smagt die inderdaad allemaal zelf gelezen hebben? Er zijn ook stukken van het homeopathisch gedachtegoed die goed worden samengevat. Maar al snel worden deze zaken uit hun verband getrokken om dienst te doen in een redenering waar ze niet thuis horen. Zo vinden we op pagina 34 en 35 een behoorlijke beschrijving van de anamnese- en analyse techniek in de homeopathie. Bovenaan pagina 36 komt dan het addertje onder het gras vandaan. Net als in de reguliere geneeskunde bestaan er in de homeopathie heldere gevallen, waarover nauwelijks verschil van mening bestaat en anderzijds onduidelijke problemen, waar de ene arts anders tegenaan kijkt dan de andere. Is Van der Smagt vergeten hoe moeilijk het stellen van een reguliere diagnose soms is? En weet Van der Smagt niet hoe onvoorstelbaar groot het verschil in voorschrijfgedrag is onder bijvoorbeeld huisartsen niet alleen bij slaap- en kalmeringsmiddelen, waar zoiets begrijpelijk is, maar ook bij antibiotica, waarbij toch objectieve indicaties verwacht mogen worden. Er is geen reden om aan te nemen dat dit probleem in de homeopathie anders is.

Dezelfde methode van verwarring scheppen vinden we in de alinea's over materia medica, op pagina 23 en 24. Het vertalen van grote hoeveelheden gegevens naar bruikbare concepten vergt nauwkeurige evaluatie. Ook daarin verschilt de homeopathie niet van andere vormen van geneeskunde. Uit duizenden vaak vage en soms waarschijnlijk onjuiste observaties is een duidelijk patroon van Sulfur naar voren gekomen. Dat is in de loop der jaren ook met appendicitis acuta en rheumatoïde arthritis gebeurd. De methodologische problemen lijken hierbij echter als twee druppels water op elkaar. Sommige verschijnselen zijn sensitief, andere specifiek en weer andere zijn geen van beide. Het vergt scholing en training om ermee om te leren gaan. Dat is bepaald niet alleen in de homeopathie zo!

Dan komt natuurlijk het punt van de toetsing van de werkzaamheid. Registratie van geneesmiddelen op basis van wetenschappelijke onderzoeksmateriaal is verplicht geworden na het Softenon schandaal. Het heeft ons niet kunnen behoeden voor herhaling in de vorm van de DES en de Glafenine geschiedenis. Maar afgezien daarvan, hoe staat het eigenlijk precies met het onderzoek naar homeopathie en wat zegt Van der Smagt erover?

We moeten de vraagstelling onderverdelen naar de hypothesen waar de homeopathie mee werkt: De belangrijkste is de gelijksoortigheidsregel. De meest boeiende vanuit fundamenteel wetenschappelijk oogpunt is de hypothese dat geneesmiddelen die op homeopathische indicatie worden voorgeschreven werkzaam blijven (of worden) door verdunnen en schudden, ondanks dat deze verdunningen nauwelijks of geen deeltjes van de uitgangsstof meer kunnen bevatten. De similiairegel is helemaal niet zo uitzonderlijk als het lijkt. Het tegengesteld reageren op stimuli van buitenaf is de basis van elk teruggekoppeld systeem en ligt daarmee ten grondslag aan de homeostatische processen die een wezenlijk kenmerk zijn van levende organismen. De isopathie is voor eenvoudige systemen een prachtig toetsmodel, ook al heeft ze weinig met homeopathie te maken. Het is interessant dat cellen al op subtoxische doseringen van schadelijke agentia reageren door het op gang brengen van herstelreacties. Dit biedt mogelijk aanknopingspunten om mensen te helpen in onze tijd van verregaande milieu-vervuiling. Spin-off van homeopathische research?

Isopathie en hoge verdunningen

De isopathie (pag 32) biedt fraaie mogelijkheden om de tweede hypothese van de homeopathie te toetsen, die van de werkzaamheid van de hoge verdunningen. Ze biedt namelijk een veel eenvoudiger proefopzet, precies die welke bijvoorbeeld door Reilly (pag 48) werd benut. Het onderzoek van Reilly gaat over isopathie en over hoge verdunningen, niet over homeopathie.

Onderzoek van de homeopathie zelf, inclusief de similia-regel, is erg moeilijk, omdat er zoveel variabelen in zitten en het dus een hele opgave is genoeg patiënten in de proef te krijgen. Maar ook dat is gedaan, zoals geciteerd door Kleijnen et al.

Van der Smagt bespreekt twee meta-analyses over homeopathie onderzoek. Wie uit zijn academische opvoeding geleerd heeft dat het belangrijk is zelf bronnen na te trekken doet er goed aan dat hier toe te passen. In plaats van te citeren uit het onderzoek citeert Van der Smagt uit de pers. Citaten uit het artikel van Kleijnen et al. geven een heel ander beeld dan wat Van der Smagt blijkbaar leuk vindt.

"The results showed a positive trend, regardless of the quality of the trial of the variety of homeopathy used." "There is no reason to believe that the influence of publication bias, data massage, bad methodology and so on is much less in conventional medicine, and the financial interests for regular pharmaceutical companies are many times greater." "The amount of positive evidence even among the best studies came as a surprise to us. Based on this evidence we would be ready to accept that homeopathy can be efficacious, if only the mechanism of action were more plausible." Dat de eveneens door Van der Smagt aangehaalde Hill en Doyon anders selecteren is hun goed recht. Maar hun conclusie is methodologisch onjuist. Wanneer je een "absurde hypothese" onderzoekt en de helft van de toegelaten studies pleit vóór de hypothese, kan de conclusie nooit zijn dat verder onderzoek nutteloos is. Zover reikt Van der Smagt echter niet.

Ten laatste wil ik nog even ingaan op een merkwaardige passage waar Van der Smagt blijkt geeft niet alleen op homeopathisch gebied vooroordeel vóór feiten te laten gaan maar ook op regulier gebied de boot te missen. Dat is waar hij op pagina 50 "ruwweg ... die grote groepen hulpvragen" onderscheidt. Wie niet aan een ziekte leidt die vanzelf geneest ... of een zeer hisselend beloop heeft, zoals reuma, hooikoorts en eczeem en evenmin past in de categorie "zoals kanker, chirurgische aandoeningen en suikerziekte", die valt automatisch in de groep psychosomatische problematiek. Het lijkt me sterk dat miljoenen lijdens aan chronische ziekten zich in dit model van Van der Smagt thuis zullen voelen. Zou het daarom zijn dat 60% van de Nederlanders vindt dat alternatieve geneeswijzen tot de essentiële zorg behoren? (Medisch Contact, 25 sept. j.l.).

C.A.J. Baas, arts
(Bestuurslid Vereniging van
Homeopathische Artsen in Nederland)

Met "Natuurlijk genezen" toont NCRV zich hardleers

In Vrij Nederland van 10 oktober 1992 stond een artikel "Zullen ze in Hilversum dan alleen nog maar de strafrechter luisteren?", met als ondertitel "Stelevisie". In dit artikel kwam uiteraard opnieuw de zaak van het Commissariaat van de Media tegen AVRO en NCRV ter sprake. De affaire die onze lezers reeds uitvoerig bekend is (zie Actieblad van september 1992) blijkt nu zelfs belangrijke jurisprudentie te gaan opleveren. Vrij Nederland: "De afdeling rechtspraak van de Raad van State zal zich binnenkort buigen over een geschil tussen het Commissariaat

enerzijds, AVRO en NCRV anderzijds. Leading cases, menen mediajuristen."

De AVRO heeft de geruchtmakende kwakzalversserie Een andere wijze na de vakantie niet meer voortgezet, maar de NCRV daarentegen heeft ook dit seizoen elke donderdagavond een uitzending van Natuurlijk genezen. Bij het bekijken van deze door de homeopaat Erdsieck gepresenteerde programma's valt op, dat er nu geen produktreclame meer wordt gemaakt, maar daarmee houden de verschillen dan ook direct op. De uitzending van 15 oktober 1992 als voorbeeld nemend blijkt het programma nog altijd als een tableau de la troupe van het Nederlandse kwakzalverswezen te fungeren.

Wie waren bijvoorbeeld de gewaardeerde gasten in die uitzending?

De eerste was de Franse arts Paul Musarella, die al eerder in ons Actieblad werd opgevoerd met zijn ozontherapie. De resultaten daarvan vallen mogelijk toch iets tegen, want de corpulente medicus past nu zogenaamde placenta-implantaten toe. Ter preventie maar ook behandeling van ziekte en veroudering wordt via een dikke naald gehomogeniseerd placenta-weefsel in het onderhuidse weefsel gespoten. Een dankbare patiënte mocht in het programma vertellen, dat zij daardoor nu bijna van haar suikerziekte was genezen.

De tweede gast was de ex-hartchirurg dr. P.J. van der Schaar, die zich met "professor" liet aanspreken! Hij legde het verschil uit tussen de placenta-implantaten van de Franse kwak en de door hem zelf toegepaste celtherapie met placenta-cellen. Hij waarschuwde ook voor te groot ongeduld na het toepassen van de celtherapie: de eerste gunstige effecten treden doorgaans pas na zes weken op. "Dan merkt men dat de hoofdpijn weg blijft, men heeft minder behoefte aan het middagdutje en is in het algemeen beter opgewassen tegen de problemen van het alledaagse bestaan."

Er zijn dodelijke allergische reacties opgetreden na celtherapie, maar de alternatieve arts Trossel (past al acht jaar celtherapie toe) mocht uitleggen, hoe het nou kon, dat er nooit allergische reacties optreden. Volgens Trossel zijn er bij embryonale en foetale cellen nog geen antigenen gevormd, waarop bijv. de moeder en de patiënt, die celtherapie ondergaat kan reageren. Deze antigenen worden pas in het eerste en tweede levensjaar gevormd. Zou deze Trossel echt nog nooit van de zogenaamde Rhesus-baby's hebben gehoord? Hoe heeft zo'n man ooit zijn artsexamen verkregen?"

Daarna een vrolijk intermezzo met de meest recente veterinaire kwakzalverij: de dier-fysiotherapie. Mevrouw C.A. Blanche beoefent deze alternatieve dierenhulpverlening met verve en demonstreerde het elektriseren van hondespieren en behandelde een zieke paardeheup met nutteloze technieken als "magneetveldtherapie" en "ultrageluidtherapie".

Toen was het nog niet genoeg, want na een keurige uitleg over het wezen van osteoporose door de VU-internist dr. P.T.A.M. Lips, bleek dat deze alleen maar misbruikt werd om het optreden van de "orthomoleculair arts" D. Brussaard in te leiden, die werd geïntroduceerd als een specialist op het gebied van vitaminen en mineralen. Deze orakelde over de grote waarde van "levende kalk", welke het beste verkregen kan worden uit de schalen van zeedieren zoals oesters. Vooral de schone wateren bij Australië zijn daarvan een belangrijke bron.

Bij de afteling van het programma bleek overduidelijk uit welke hoek de NCRV zijn ideeën haalt: medewerking wordt verleend door LOPAG en NOVAG, organisaties van alternatieve patiënten en genezers zonder artsexamen.

Hoe luidde die ledenwerf-slogan van de NCRV destijds toch ook al weer? O, ja ook dat is NCRV! Mogen wij even overgeven?

JAARREDE VOORZITTER

"Nieuwe zweverigheid"

bloeit nog volop

Ter gelegenheid van de aanvang van het nieuwe verenigingsjaar wil ik gaarne uw aandacht vragen voor enkele actuele zaken. Ik wil mij daarbij beperken tot slechts enkele onderwerpen, die naar mijn mening speciale aandacht behoeven. Het is onmogelijk om aan alle aspecten, die er aan de kwakzalverij en de beoefening van de alternatieve geneeskunde anno 1992 in ons land te onderscheiden zijn uitputtend te bespreken. Daarvoor gaat er in deze sector natuurlijk veel te veel om.

Volgens recent gepubliceerde, op grond van steekproeven berekende, cijfers afkomstig van het CBS is er nog altijd sprake van een toename van de alternatieve consumptie in ons land. De "Nieuwe Zweverigheid" (Timmerman) in de geneeskunde bloeit nog volop. De laatste kwantitatieve gegevens betreffende de alternatieve consumptie waren afkomstig uit 1985 en werden gepubliceerd door de Nationale Raad voor de Volksgezondheid (Maassen van de Brink, 1987). Zij schatte het aantal patiënten dat contact had met alternatieve genezers (waarbij zij zich beperkte tot die genezers, die waren aangesloten bij een alternatieve organisatie) voor dat jaar op 1,1 miljoen. Het aantal contacten bedroeg op jaarbasis zo'n 13 miljoen. De daarbij gemaakte kosten schatte zij op 567 miljoen gulden. In datzelfde rapport vermeldde zij dat 819 artsen waren aangesloten bij een organisatie voor alternatieve geneeswijzen.

In het *Maandbericht gezondheid (CBS)* van mei 1992 stond een artikel van de hand van Verweij, getiteld "Ontwikkelingen in het raadplegen van alternatieve genezers en -huisartsen, 1985-1990". Hij baseert zich op aselechte steekproeven van 8000 personen uit de Nederlandse bevolking. De cijfers laten zich niet goed vergelijken met de cijfers van Maassen van de Brink omdat de gekozen methode sterk verschilt.

De betrouwbaarheid van de cijfers lijkt ons echter minstens zo groot omdat de gegevens nu afkomstig zijn van consumenten van gezondheidszorg, die er, anders dan de alternatieve genezers, geen enkel belang bij hebben de alternatieve consumptie te overdrijven. Van dit laatste verschijnsel heb ik degenen, die medewerking verleenden aan het onderzoek van Maassen van de Brink altijd verdacht. Het is immers een klassieke en zelfs stereotype wijze, waarop kwakzalvers sinds jaar en dag hun waarde trachten te onderstrepen: Kijk eens, hoe druk wij het hebben!

Zes miljoen alternatieve contacten

De gegevens van het CBS tonen aan dat er in de jaren 1985-1990 een toename is geweest van het aantal Nederlanders dat een alternatieve genezer heeft bezocht. In die periode steeg het percentage personen, dat een genezer (niet de eigen huisarts) bezocht van 4,5 naar 5,9%, hetgeen overeenkomt met 900.000 personen in 1990. Het geschatte aantal contacten nam van 1985 tot 1987 nog toe van 4,1 miljoen tot 6,0 miljoen, maar stabiliseerde daarna ondanks een toename van het aantal personen dat zich tot deze categorie kwakzalvers wendde. Dit wordt verklaard door het feit, dat het aantal consulten per patiënt terugliep van gemiddeld 8,5 naar 6,8. (Wij wachten nog op de alternatieve genezer, die op grond van dit laatste fenomeen zal beweren, dat de effectiviteit van de toegepaste geneeswijzen in die periode dus duidelijk is verbeterd!)

Uit het onderzoek blijkt ook dat de penetratie van de alternatieve geneeswijzen in de huisartsgeneeskunde nog steeds zorgelijk is. In tabel 2 ziet u dat het percentage personen dat een huisarts

heeft, die alternatieve geneeswijzen toepast is gestegen van 7,0% in 1985 tot bijna 14% in 1990. Deze verdubbeling komt grotendeels voor rekening van het aantal huisartsen, dat homeopathie toepast. Deze cijfers onderstrepen ons inziens, dat de resistentie van de Nederlandse huisarts tegen de pseudo-wetenschappelijke verlokkingen van de "alternatieve geneeskunde" nog steeds onvoldoende is.

De verantwoordelijkheid voor deze situatie ligt grotendeels bij de opleiding en wij betreuren het in dit verband ernstig, dat er in ons land nog altijd Universitaire Huisartsen Instituten zijn, die alternatief werkende artsen als huisarts-opleider accepteren. Deze misstand behoort zo spoedig mogelijk beëindigd te worden, te meer daar de nieuwe Gedragsregels van de KNMG geen ruimte meer laten voor het toepassen van alternatieve behandelwijzen door haar leden.

Het is voornamelijk op grond van deze ondubbelzinnige keuze van de KNMG, die daarmee trouw bleef aan de idealen van haar oprichters, dat ons bestuurslid Van der Smagt zich in 1991 weer kon aanmelden als lid van de KNMG, een zeer heuglijk feit! Een steen des aanstoets betreffende de KNMG blijft voor ons ook de zogenaamde scheiding tussen de redactionele verantwoordelijkheid en de advertentiepagina's in *Medisch Contact*, waar onbekommerd en ongehinderd wekelijks advertenties figureren, die de KNMG-leden oproepen zich in te schrijven op de talrijke cursussen Alternatief genezen, die ons land rijk is. Ik zei het al eerder: het clubblad van de Vereniging van Geheelonthouders plaatst toch ook geen advertenties voor Johnny Walker!

Koopmanschap en integriteit

Toch zijn wij over de ontwikkelingen binnen de KNMG in grote lijnen tevreden. Maar met betrekking tot de opstelling van de apothekers in ons land zijn er nog wel enkele kritische opmerkingen te maken. Kijkt u bijv. eens in uw *Gouden Gids* in de rubriek tussen de hogedrukspuiten en de hondspeciaalzaken! U zult in de rubriek "Homeopathie" naast een hele serie kwakzalvers ook een aantal gerenommeerde apotheken aantreffen, die zich maar al te graag behalve onder de A van Apotheek ook aldaar bekend maken als verkooppunt van hun homeopathische producten. Dit betekent dat koopmanschap hier prevaleert boven professionele integriteit, een weinig verheffend schouwspel.

Het betekent eveneens dat de enige wijze waarop een apotheker zijn homeopathie te koop mag aanbieden, namelijk enigszins sluiks en gegeneerd, bij deze apothekers volledig ontbreekt. Een dergelijke apotheker zou voor ons ook onaanvaardbaar zijn als partner in het thans sterk in opkomst zijnde FTO (farmaco-therapeutisch overleg tussen artsen en apothekers). Onze Vereniging heeft zojuist de statuten gewijzigd, waardoor het thans mogelijk is ere-leden te benoemen. Ik beloof u dat de eerste apotheker, die de verkoop van homeopathische producten volledig staakt, door mij zal worden voorgedragen als ere-lid van onze Vereniging. Apothekers van Nederland, haast U!

Tandheelkunde: alarmerende berichten

Grottere zorgen baren ons thans echter de ontwikkelingen in de tandheelkunde en daaraan wil ik de rest van deze toespraak dan ook wijden. In de laatste editie van het Actieblad besteedden wij reeds uitvoerig aandacht aan de penetratie van alternatieve denk- en wijzen in de tandheelkunde en de medeverantwoordelijkheid van de redactie van het *Nederlandse Tandartsenblad (NT)* in deze. Bij uw bestuur zijn recent alarmerende berichten binnengekomen over al weer een nieuwe pseudowetenschappelijke behandelwijze in de tandheelkunde, die zich op redelijk grote schaal dreigt te verspreiden en die ten koste gaat van de portemonnee van de

patiënt en van de geloofwaardigheid van de Nederlandse tandarts. Deze berichten zijn afkomstig uit de kring van onze leden en wel met name anaesthesiologen en tandartsen. Wij doelen hier op de introductie van de zogenaamde soft-lasers in de tandheelkunde.

Laser (de afkorting staat voor Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation) is een optisch systeem, waarbij niets anders als licht in een versterkte, geconcentreerde en dus aan weinig verstrooiing onderhevige bundel wordt opgewekt. De techniek, die deze wijze van lichtstraling mogelijk maakte dateert uit de jaren zestig. Bekend zijn de Helium-Neon lasers uit de collegezalen, waar zij vaak als aanwijslampjes worden gebruikt. Bekend zijn de laserstralen ook uit science-fiction achtige films als die van James Bond, waarin wordt gedemonstreerd dat laserlicht het hardste metaal kan doorsnijden.

De staaf met onzichtbaar laserlicht

Parallel hieraan zijn er twee typen lasers te onderscheiden, die voor medische toepassing van belang zijn: de harde, chirurgische laser, die gebruikt kan worden om weefsel te doorsnijden en coaguleren en de zgn. soft-lasers, waarvan de waarde en bruikbaarheid op zijn minst omstreden, maar vrijwel zeker nihil is. Het is deze laatste vorm van lasertherapie, die zich thans in de vaderlandse tandheelkunde snel dreigt te verspreiden. De tandarts plaatst tijdens deze behandeling een staaf ergens tegen het tandvlees of op de wang. Deze staaf is via een snoer verbonden met een kastje waarin het laserlicht, onzichtbaar voor tandarts en patiënt, wordt geproduceerd.

De voornaamste importeur van deze apparatuur in ons land, tevens frequent adverteerder in het *NT*, is de firma Medical Laser Technology uit Oss. Volgens het door deze firma verspreide voorlichtingsmateriaal is de laserbehandeling in de tandheelkunde zinvol bij vrijwel alle problemen waarmee de tandarts in zijn praktijk te maken krijgt. Ik noem u er enkele: cariës, tandpijn ten gevolge van processen in het wortelkanaal, pulpitis, abscessen bij de tandwortel, ontstoken tandvlees, bij het toedienen van injecties, bij voorhoofdsholte-ontsteking, bij het trekken van de verstandskies, koortslippen, gordelroos, landkaarttong, alle problemen van het kaakgewricht, aangezichtspijnen, etc., etc.. Vermeldingswaardig is dat de bijwerkingen van deze kennelijk zeer effectieve en krachtige therapie worden opgegevens als:nihil! Er zijn bovendien geen contra-indicaties! (Aldus de folder *Laser Treatment in Dental Practice*, verspreid door de firma uit Oss).

Op het eerste gezicht klinken de claims van de fabrikant zo ongelooft dat er maar weinig tandartsen zouden zijn, die op grond van deze mooie beloften zich de uitgave van zo'n tienduizend gulden zouden getroosten. Maar zoals wij maar al te goed kennen uit de alternatieve geneeskunde: er is altijd wel een arts c.q. tandarts te vinden, die in de nieuwe techniek gaat geloven en daarna met blind enthousiasme en fanatieke bekeringsijver aan de slag gaat. In de tandheelkunde hebben wij in dit verband al eerder gewezen op de activiteiten van de homeopathische tandarts Neelissen en bijv. de electro-acupuncturist Bong, overigens ook niet afkerig van wat homeopathische receptuur. Het betrouwbare feit doet zich voor, dat deze tandarts-kwakzalvers van de zeer zwakke redactie van het *NT* ook nog alle gelegenheid krijgen om hun pseudowetenschappelijke artikelen in dat officiële orgaan opgenomen te krijgen! Van deze onbegrijpelijke zwakte van die redactie heeft ook de grootste propagandist van de toepassing van soft-lasers in de tandheelkunde in Nederland, de Amsterdamse tandarts dr. H.J.A. Oudhof, kunnen profiteren. Deze nota bene aan het Amsterdamse academisch tandheelkundig centrum (ACTA), verbonden tandarts reist het land door met lezingen over deze lasertherapie en kon ook in 1990 en 1991

diverse artikelen publiceren in het *NT*.

Aanprijzing van "dwaallicht-therapie"

Zijn eerste artikel begint als volgt: "De resultaten van softlaserbehandeling in de tandheelkundige praktijkvoering zijn opmerkelijk. Na extractie geen zwellingen of pijn. De hechtingen kunnen er na drie dagen uit. De wondgenezing gaat vier keer zo snel! Na een moeilijke kanaalbehandeling, geen pijn, geen periostitis, geen antibiotica behandeling. Gevoelige tandhalzen, onmiddellijk verdwenen! Ontstoken pockets, snel rustig. Drukplaatsen door frames of prothese, pijnloos binnen seconden! En zo kan ik nog bladzijden doorgaan."

Volgt verder een uitzetting over de effecten van laserlicht op "dierlijke cellen", dat met de kwalificatie "koeterwaals" nog vriendelijk is omschreven. Uitspraken uit ditzelfde artikel als: "Helaas kunnen dierlijke cellen geen ATP maken" en enkele regels later: "mitochondrieën, de celenergiecentrales, produceren onophoudelijk de benodigde ATP" veroorzaakten bij biochemici aan wie ik deze lektuur voorlegde golven van hilariteit en daarnaast een grote angst voor de tandarts!

In latere artikelen vervolgt Oudhof op volstrekt onkritische wijze zijn aanprijzingen van deze "dwaallicht-therapie": de pijn verdwijnt, de zwelling neemt af, de genezing versnelt, de ontsteking zakt af en "na 20 jaar geen enkele melding van schadelijke bijwerking!". Ook vermeldt de auteur in zijn artikel van januari 1991 dat hijzelf "nu reeds langer dan een jaar met de softlaser werkt" (sic!) en dat het onbegrijpelijk is dat wij in Nederland nog niet zo ver zijn als in Denemarken, waar al 30% van de tandartsen over een laserkastje beschikt.

Zelfs in een speciale patiënten/wachtkamer-editie van het *NT* (mei 1992) mocht Oudhof de zegeningen van de softlasertherapie aanprijzen. Het artikel had als ondertitel: van beul tot weldoener! U begrijpt al waaraan de tandarts deze metamorfose te danken heeft. Oudhof beweert daar ook dat nu al twee van de drie Deense tandartsen met softlaser werken. In 1990 verscheen in het toonaangevende tijdschrift *Pain* overigens een verslag van een door de Deense Maatschappij voor Tandheelkunde gesubsidieerd onderzoek naar de waarde van softlaser bij chronische pijn in het mond- en gezichtsgebied: de methode bleek nutteloos!

Reeds 400 kwakzalverkastjes actief

Volgens mededelingen van Medical Laser Technology beschikken inmiddels 400 tandartsen in ons land over deze kwakzalverkastjes. Omdat de waarde van de therapie vermoedelijk nihil is, maar in ieder geval zeker niet overtuigend aangetoond, bestaan er voor de behandeling met laserlicht geen officiële door het COTG goedgekeurde tarieven. De oplossing, die door Medical Laser Technology wordt aangedragen grenst naar onze mening aan het ontoelaatbare en kan feitelijk beschouwd worden als het oproepen tot het frauderen met declaraties. In door de firma verspreid voorlichtingsmateriaal, ondertekend door mevr. F.M. van Giezen, wordt o.a. geadviseerd bij particuliere patiënten de softlaser te declareren onder de code A10, bedoeld voor plaatselijke verdoving. Daarnaast noemt de firma een aantal tandheelkundige indicaties, waarvan de behandelingstechniek niet in de COTG-boeken is aangegeven en die derhalve gedeclareerd zouden kunnen worden als in plaats van de standaard-therapie slechts lasertherapie wordt gegeven. De voorbeelden in die categorie betreffen o.a.: uitgebreid wondtoilet, behandeling triggerpoints, indirecte pulpa-overkapping, vitaalamputatie e.a..

De tandartsen bij wie wij hierover ons licht opstaken, verzekerden ons dat er in de tandheelkundige wereld geen misverstand kan bestaan over de in die situaties toe te passen, soms vrij arbeidsintensieve, therapie.

Medical Laser Technology rekent de tandarts voor, dat hij op deze wijze declarerend zijn investering in de apparatuur door middel van twee behandelingen per week kan terugverdienen. "U kunt de laser echter minimaal 10 keer per week succesvol toepassen op indicaties die anders zeer moeilijk te behandelen en op te lossen zijn. Deze indicaties kunt u doorberekenen."

Propaganda is wel zeer typerend

U zult zich wellicht afvragen of de door ons gesignaleerde misstand wel gerekend moet worden tot kwakzalverij of alternatieve geneeswijzen. Wij moesten soms in ons betoog vrij technisch worden en u zou zich af kunnen vragen of deelname aan een dergelijke specialistische discussie wel op onze weg ligt. Wij menen van wel: in de wijze waarop de softlasers in de tandheelkunde worden gepropageerd valt een aantal elementen op, die wij maar al te goed kennen als stereotiep bij de verspreiding van onwetenschappelijke behandelwijzen.

Ik noem de volgende:

◆ Een **recente ontdekking** uit techniek of natuurwetenschap wordt tot panacee verklaard in de geneeskunde. Nu betreft het de lasers, vroeger gebeurde hetzelfde met magnetisme, elektriciteit en andere vormen van stralen (denk nog eens aan de aardstralenmanie uit de jaren vijftig en zestig).

◆ De methode heeft **geen bijwerkingen** en is onschadelijk. Het is een algemene waarheid, dat vrijwel geen enkele effectieve behandelwijze of geneesmiddel zo selectief in het lichaam aangrijpt, dat er geen bijwerkingen zullen optreden. De claim van de laserfreaks dat er geen bijwerkingen zijn, moet iedere leek wantrouwend maken.

◆ Een ander element dat in de alternatieve geneeskunde steeds terugkeert, is de gewoonte **aanhangers onder het lekenpubliek te werven**, nog voordat de methode binnen de beroepsgroep is geaccepteerd. De juichende reclametoon van Oudhofs stuk in de patiënten-editie van het NT past daarbij.

◆ Het knoeien met declaraties, zoals door de firma uit Oss wordt aanbevolen, is betrekkelijk uniek. In zijn algemeenheid durf ik toch wel te stellen, dat er door alternatieve genezers soms zeer **vindigrijk wordt gedeclareerd**, op een wijze waarvoor de COTG-tarieven toch niet helemaal bedoeld zijn. Een voorbeeld, dat ik persoonlijk meemaakte is dat van de KNO-arts, die als hobby patiënten door middel van acupunctuur liet afslanken. Hij verzocht de huisarts, die zich daarover bij mij beklagde, om een geldige verwijzingskaart!

◆ De **bekering van te goeder naam en faam bekend staande wetenschappers** tot een bepaalde onorthodoxe geneeswijze is een regelmatig terugkerend fenomeen. Als voorbeelden kunnen bijv. genoemd worden de ex-hoogleraar in de wiskundige biologie te Leiden, Defares, die thans de Life-extension en de chelatie-therapie propageert. Een ander voorbeeld is de voormalig hartchirurg Van der Schaar, die zich thans toelegt op celtherapie en alternatieve kankertherapieën. De Franse immunoloog Benveniste is na zijn bekering tot de homeopathie een internationaal bekende figuur geworden. Het is in dit verband wel verbazend, dat de heer Oudhof nog altijd aan de Amsterdamse universiteit verbonden is. Kan men daar niet wat beter op elkaar letten?

◆ Verwijzing naar **grote successen in het buitenland** zijn in de kwakzalverij ook algemeen. De hoofdrolspeler "Rijckhardt" in Bredero's "Klucht van den Hoogduytsen Quacksalver" (1617) scheidt al op over zijn buitenlandse ervaringen: "... Ick die in Asia, in Africa, so wol bin bekant, in America, jae in der Francken-landt. Heb 't Spaensch 't Roomsche ghebercht met wonderlich gelucken, Jerusalem, Cicilien und Osterich deurtruckten...". Ook heden ten dage gooien kwakzalvers hoge

ogen door te verwijzen naar successen in het verre buitenland. Bekende voorbeelden ervan zijn de Chinese naaldvakken, de Ayur-vedische geneeswijzen (waarin Utrechtse studenten tegenwoordig stage kunnen lopen), Hongaarse kankerdruppels, Zwitserse Alpenkruiden etc.

De waarde van nieuwe behandelwijzen

Wat nu te denken van die 400 tandartsen, die vol optimisme en wellicht met de meest edele motieven met de softlasers aan het werk zijn gegaan? Wel, ook artsen zijn helaas niet ongevoelig voor de effecten van placebo-therapie en de waargenomen effecten van welke therapie dan ook zijn altijd gekleurd door het verwachtingspatroon van de behandelaar. Dit betekent, dat de beoordeling van de waarde van nieuwe behandelwijzen voor een praktiserend arts of tandarts buitengewoon moeilijk is. Bügel heeft er in zijn briljante lezing over de "Fortuinlijke Dwaling" in 1990 in dit zelfde gezelschap op gewezen: "De geneeskunde zou een wetenschap zijn en een kunst. Dit is onjuist, de geneeskunde is geen van beide. Het is een empirische discipline van diagnostische en therapeutische vaardigheden ondersteund door technologie. Dokters (maar hetzelfde geldt natuurlijk voor tandartsen, C.R.) hoeven de wetenschap achter hun handelen niet te begrijpen. Wetenschap daarentegen is een activiteit, geen encyclopedische hoeveelheid kennis."

De individuele arts en tandarts, geconfronteerd met nieuwe behandelwijzen, zijn bij de beoordeling ervan vaak aangewezen op opinion-leaders in hun vakgebied, die zij vertrouwen. Dat is een legitiem systeem. In dat systeem spelen de beroepsverenigingen, de wetenschappelijke tijdschriften en de academisch werkzame vakbroeders de voornaamste rol. Als al deze kaders falen, zoals hierboven beschreven, dan kunnen er, zoals wij thans waarnemen, maar al te makkelijk misstanden ontstaan!

Wij hebben de Nederlandse Maatschappij voor Tandheelkunde (NMT), die verantwoordelijk is voor uitgave van het NT opgeroepen de redactie van dat blad te versterken of de publicatie van (pseudo)wetenschappelijke artikelen aldaar geheel te staken. Ook dient de NMT zich ons inziens publiek te distantieren van de declaratie-adviezen, die door de genoemde firma zijn afgegeven. Tenslotte hebben wij de Vereniging van Nederlandse Zorgverzekeraars op de hoogte gebracht van de introductie van de heilloze lasers in de tandheelkunde in ons land, alsmede van de mogelijke financiële schade die dit voor de verzekeraars met zich mee zal kunnen brengen. Om in stijl te eindigen: zelfs in de tandartsenstoel kan niet alles door de beugel!

C.N.M. RENCKENS

C.W.Chr. Deurman overleden

Onlangs overleed in zijn woonplaats Oosterbeek de heer C.W.Chr. Deurman, die van 1986 tot 1988 voorzitter was van de Vereniging tegen de Kwakzalverij. De heer Deurman, die de leeftijd van 75 jaar bereikte, was orthopaedisch chirurg en was later inspecteur van de Volksgezondheid in de provincie Gelderland. Hij was Officier in de Orde van Oranje-Nassau. De Vereniging tegen de Kwakzalverij is hem veel dank verschuldigd voor zijn grote toewijding in de strijd tegen de vele vormen van onwetenschappelijk medisch handelen en voor de leiding die hij aan de vereniging gaf. Hij ruste in vrede.